

ΕΠΙΛΕΓΜΕΝΟΙ ΠΡΟΟΡΙΣΜΟΙ

ΜΙΚΡΟΛΙΒΑΔΟ ΓΡΕΒΕΝΩΝ

Η ομίχλη μετακινείται
προς την Λυκότρυπα,
το οροπέδιο του
Μικρολίβαδου
εμφανίζεται πανέμορφο
στο πρωινό φως.

ΚΕΙΜΕΝΟ: ΘΕΟΦΙΛΟΣ Δ. ΜΠΑΣΓΙΟΥΡΑΚΗΣ
ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ: ΑΝΝΑ Α. ΚΑΛΑΪΤΖΗ

Εδώ και πολλά χρόνια τα Γρεβενά συγκαταλέγονται ανάμεσα στους πιο προσφιλείς ταξιδιωτικούς μας προορισμούς. Θυμάμαι με νοσταλγία τη μακρινή εκείνη εποχή, που με τους παλιούς μου φίλους **Σίμο Μιχαηλίδη** και **Νίκο Μπαχαροίδη** ψάχναμε - και ανακαλύπταμε - απολιθωμένους οργανισμούς στα εδάφη των Γρεβενών κάτω από το Σπήλαιο. Ήταν η εποχή, που οι ασφαλτοστρωμένοι δρόμοι στα βουνά ήταν ελάχιστοι και τα ορεινά καταλύματα ανύπαρκτα.

Θυμάμαι ακόμη τις ατελείωτες ώρες περιπλάνησης με τον καλό μας φίλο, Δασολόγο Γρεβενών **Γιάννη Τζατζάνη**, τόσο στον συναρπαστικό ορεινό όγκο, όσο και στη θρυλική **Βάλια Κάλντα**, τότε που μόλις έπεφταν πάνω της τα πρώτα φώτα της δημοσιότητας. Και ούτε μπορώ να ξεχάσω τις εκπληκτικές περιηγήσεις μας στα αναρίθμητα πέτρινα γεφύρια, στα ποτάμια και στα ρέματα με τα

πεντακάθαρα νερά και τις άγριες πέστροφες, στα ανεξάντλητα "μανιταροφόρα πεδία" και στους γραφικότετους ορεινούς οικισμούς, χαμένους στα βουνά.

Να όμως που μετά από τόσα χρόνια και μετά από τόσα ταξίδια σ' αυτό τον ωραίο τόπο πρόβαλε ξαφνικά μια άγνωστη σε μας γωνιά των Γρεβενών, ίσως για να μας υπενθυμίσει, πως υπάρχει γύρω μας πολλή ακόμη ανεξερεύνητη Ελλάδα. Ήταν το ταπεινό **Μικρολίβαδο**, η παλιά **Λαβανίτσα** (Μικρό Λιβάδι). Πρώτη φορά ακούσαμε γι' αυτό την περασμένη άνοιξη, από μια φίλη μας που ξέρει ν' ανακαλύπτει τόπους και ανθρώπους.

- Εσείς, που έχετε ασχοληθεί με Γρεβενά, θα ξέρετε ασφαλώς το Μικρολίβαδο. Δύο χρόνια πριν στον ξενώνα και στη φύση αυτού του τόπου έχω ζήσει αξέχαστες στιγμές.

Ανασκαλεύουμε από τα Γρεβενά τις αναμνήσεις μας, μα Μικρολίβαδο δεν συναντάμε πουθενά. Τελικά το ανακαλύπτουμε, με τη βοήθεια του χάριτη, ανάμεσα στο τρίγωνο Περιβόλι, Σπήλαιο και Κρασιά, τόπους - εδώ και χρόνια - πασιγνωστούς σε μας. Απλά το Μικρολίβαδο έχει την ατυχία - ή την τύχη - να φωλιάζει αθέατο μέσα στα βουνά των Γρεβενών, έξω από τις πολυσύχναστες οδικές αρτηρίες του νομού.

ΣΤΟΝ ΞΕΝΩΝΑ "ΜΙΚΡΟΛΙΒΑΔΟ"

Καθώς ο Ιούνης πλησιάζει προς το τέλος του, αναγγέλλεται ο πρώτος σοβαρός καύσωνας του εφетινού καλοκαιριού. Κι ενώ όλοι σπεύδουν προς τις θάλασσες, εμείς αποφασίζουμε να ...πάσουμε τα βουνά, την δροσερότερη λύση σ' αυτές τις περιπτώσεις. Τις πρώτες απογευματινές ώρες η πόλη των Γρεβενών μας υποδέχεται φλεγόμενη, μέσα στην κυκλοφοριακή της συμφόρηση και στα άχαρα οικοδομήματα του κέντρου. Την διασχίζουμε όσο πιο γρήγορα μπορούμε και μετά από 6 περίπου χιλιόμετρα στρίβουμε αριστερά, με κατεύθυνση προς **Κηπουριό, Κρασιά, Μηλιά** και **Μέτσοβο**. Ήδη η ατμόσφαιρα αλλάζει σταδιακά, καθώς το υψόμετρο κυμαίνεται πάνω από τα 600 μ. και ο δρόμος περνάει ανάμεσα από δρυοδάση, γεφύρια και ποτάμια. Τα σύννεφα πυκνώνουν ολοένα και περισσότερο, στην Κρασιά ο ουρανός κρέμεται καταμαυρός πάνω από τα κεφάλια μας.

Από την Κρασιά συνεχίζουμε για Μέτσοβο και, ένα περίπου χιλιόμετρο μετά, εγκαταλεί-

πουμε το κεντρικό οδικό δίκτυο και στρίβουμε δεξιά για Μικρολίβαδο. Είναι ένας καινούργιος δρόμος, εξαιρετικά φαρδύς, που βρίσκεται στα τελικά στάδια της αποπεράτωσης. Κάποιες χωματοουργικές εργασίες είναι ακόμη σε εξέλιξη, με βαριά οδοποητικά μηχανήματα και φορτηγά που πηγαυνοέρχονται αταμάτητα και μας τυλίγουν μέσα σε πυκνό σύννεφο σκόνης. Σ' ένα τέτοιο σημείο της διαδρομής, κατηφορικό και με παχύ χωμάτινο υπόστρωμα, μας βρίσκει η καταιγίδα. Είναι σαν ν' άνοιξαν ξαφνικά οι ουρανοί. Μέσα σε δευτερόλεπτα η σκόνη εξαφανίζεται, το παχύ στρώμα χώματος μετατρέπεται σε λάσπη, ολισθηρή και επικίνδυνη. Τα φορτηγά σπεύδουν να σταματήσουν στην άκρη του δρόμου, κάθε δραστηριότητα αναστέλλεται. Είναι τέτοια η σφοδρότητα της νεροποντής, που οι υαλοκαθαριστήρες αποδεικνύονται ανεπαρκείς να καθαρίζουν το παρμπρίζ. Επιστρατεύεται η τετρακίνηση και αρχίζει ένας δύσκολος αγώνας με τη λάσπη, που διαρκεί περίπου ένα πεντάλεπτο. Ύστερα το υπόστρωμα του δρόμου γίνεται σκληρότερο και στο τέλος δίνει τη θέση του σε

Ξενώνας “Μικρολίβαδο”, ένα φιλόξενο κατάλυμα στην άκρη του υπέροχου δάσους των μαυρόπευκων.

άσφαλο. Σε δύο λεπτά αντικρύζουμε απέναντί μας τα σπιτάκια του Μικρολίβαδου, οχτώ χιλιόμετρα συνολικά από την Κρασιά. Η καταγίδα απομακρύνεται, μόνον κάποιες αραιές σταγόνες θυμίζουν πια το βίαιο ξέσπασμα της φύσης.

Μερικές εκατοντάδες μέτρα πριν απ' το χωριό μια πινακίδα μας δείχνει προς τ' αριστερά την κατεύθυνση του Ξενώνα. Ήδη το ωραίο κτίριο δεσπόζει 300 μέτρα απέναντί μας, μοναχικό μέσα στην αγκαλιά του πευκοδάσους. Σ' ένα λεπτό βρισκόμαστε μπροστά στο ευδιασπτό γρασίδι και στα πολλά και ωραία λουλούδια του αύλειου χώρου του Ξενώνα. Τρεις πρόχαροι άνθρωποι έρχονται από το εσωτερικό και μας υποδέχονται. Είναι ο κύριος **Μπάμπης Νιάνιος**, η γυναίκα του **Μάρω** και ο γιος τους ο **Βασίλης**. Σχεδόν πάντα οι πρώτες μας εντυπώσεις είναι καθοριστικές για τη συνέχεια. Η οικογένεια Νιάνιου κερδίζει τις εντυπώσεις μας από τα πρώτα δευτερόλεπτα. Είναι πολύ

εύκολο να ξεχωρίσουμε στη συμπεριφορά τους το πηγαίο και το ανεπιτήδευτο από το προσοποιητό και επίπλαστο, τη θερμή χειραψία από τη χλιαρή και το αυθόρμητο χαμόγελο από το "κατ' ανάγκην". Στην επόμενη ώρα έχουμε την ευκαιρία να διαπιστώσουμε, ότι οι οικοδεσπότες μας δεν είναι μόνον ευγενείς και φιλόξενοι αλλά επιπρόσθετα μορφωμένοι, καλλιεργημένοι, απλοί και προσηνεείς, έτοιμοι να ικανοποιήσουν κάθε επιθυμία μας.

Με σπουδές ιχθυολόγου ο Βασίλης εγκατέλειψε κάποια στιγμή τις επαγγελματικές του ασχολίες και επέστρεψε στον τόπο του για να δημιουργήσει τον Απρίλιο του 2000 τον Ξενώνα "**Μικρολίβαδο**". Το εγχείρημα δεν ήταν εύκολο. Το Μικρολίβαδο είναι ένας μικρούλης και άσημος οικισμός, με πολύ λίγους κατοίκους και απόλυτα ξεκομμένος από τις κεντρικές οδικές αρτηρίες των Γρεβενών και τα ταξιδιωτικά περάσματα της ευρύτερης περιοχής. Στερείται της στοιχειώδους υποδομής που μπορεί να

Άνετα και φωτεινά τα δωμάτια του ξενώνα προσφέρουν μια ευχάριστη διαμονή.

προσελκύσει έναν επισκέπτη, δεν έχει ούτε καφενείο ούτε ταβέρνα. Την εποχή που ξεκινούσε τη λειτουργία του ο Ξενώνας - αλλά και ως πρόσφατα ακόμη - η οδική του σύνδεση με τους υπόλοιπους οικισμούς ήταν προβληματική και δεν ήταν σπάνιες οι περιπτώσεις, που το χωριό αποκλειόταν από τις λάσπες και τα χιόνια του χειμώνα.

Απέναντι σ' όλες αυτές τις εγγενείς αντιξοότητες ο Βασίλης είχε να αντιπαρατάξει πείσμα, υπομονή, αγάπη για τον τόπο του και την αμέριστη συμπαράσταση των γονιών του. Επί πλέον είχε το όραμα να δημιουργήσει ένα κατάλυμα με ποιοτικές υπηρεσίες, που θα ήταν το απόλυτο ησυχαστήριο για τον κουρασμένο άνθρωπο της πόλης και ταυτόχρονα το ορμητήριο για εξερεύνηση και απόλαυση της απίστευτης φυσικής ομορφιάς της περιοχής. Ο στόχος ήταν από την αρχή προκαθορισμένος. Ο Ξενώνας Μικρολίβαδο δεν απευθύνετο στους κοσμικούς επισκέπτες αλλά σε πραγματικούς ταξιδευτές της ελληνικής υπαίθρου, φυσιολάτρες, πεζοπόρους, ορειβάτες, ανθρώπους της δράσης και της περιπέτειας αλλά και λάτρεις της καλής Ελληνικής κουζίνας, του αγνού

κρασιού και τσίπουρου και των ωραίων ανθρώπινων στιγμών. Εδώ κάθε επισκέπτης έπρεπε να αισθάνεται φιλοξενούμενος και όλοι μαζί μια φιλική και ομοιογενή παρέα.

Η αναγνώριση και η επιτυχία ήρθαν νωρίτερα από ό,τι αναμενόταν. Κάποιοι αρχικοί Θεσσαλονικείς και Αθηναίοι επισκέπτες έμειναν ενθουσιασμένοι από τη φιλοξενία της οικογένειας και έγιναν οι ζωντανόι διαφημιστές του Ξενώνα στους κύκλους τους. Το ίδιο συνέβη και με αλλοδαπούς επισκέπτες, που εντελώς συμπτωματικά βρέθηκαν στο Μικρολίβαδο. Οι άνθρωποι αυτοί είχαν τη μοναδική ευαισθησία να διαφημίσουν με δική τους πρωτοβουλία τον Ξενώνα, όχι μόνον στους γνωστούς τους αλλά και σε ταξιδιωτικά έντυπα του τόπου τους. Το Μικρολίβαδο άρχισε να αποκτά ζωή, να βγαίνει από την αφάνεια. Τους δασικούς δρόμους και τα μονοπάτια, τις άφθονες πηγές, τα ποτάμια και τα ρέματα, τις βουνοκορφές και τα αλπικά υψίπεδα, τα εξαιρετικά δάση των μαυρόπευκων, της οξυάς και των ρόμπολων, δεν τα απολαμβάνουν πια μόνον οι ντόπιοι βοσκοί και υλοτόμοι αλλά και πεζοπόροι, ορειβάτες ή και απλοί φυσιολάτρες από κάθε

σημείο της Ελλάδας. Απόστρατος ανώτατος αξιωματικός του Ελληνικού Στρατού ο Μπάμπης Νιάνιος, πεζοπόρος και ιδεολόγος φυσιολάτρης, τίθεται πάντα ανιδιοτελώς στη διάθεση των επισκεπτών του για να τους μυήσει στις ομορφιές της γύρω περιοχής.

Ταχτοποιούμαστε στο ευρύχωρο και ωραίο δωμάτιό μας και από το μεγάλο μπαλκόνι απολαμβάνουμε για λίγο το γαλήνιο τοπίο του οροπεδίου του Μικρολίβαδου, κυκλωμένο ολόγυρα από συνεχόμενες κορυφές με πιο χαρακτηριστική ανάμεσά τους τη **Λυκότρυπα**.

Ήδη όμως στη βεράντα τα καφεδάκια περιμένουν. Αμέσως μετά η κυρία Μάρω μας προσφέρει ένα σπάνιο σε άρωμα και γεύση γλυκό του κουταλιού, παρασκευασμένο από την ίδια. Έχει ως πρώτη ύλη αγριοφράουλες του δάσους που μάζεψε ο άντρας της.

- *Αν είμαστε τυχεροί θα βρούμε μερικές, μας λέει ο Μπάμπης και μας προτείνει έναν περίπατο μετά την καταιγίδα.*

Βαδίζουμε αρχικά ως το χωριό. Τα λίγα του σπίτια είναι συγκεντρωμένα γύρω από την

πλατεία και την εκκλησία του Αϊ-Γιώργη. Ένα δροσερό και θαυμάσιες ποιότητας νερό ξεχύνεται άφθονο από τις τέσσερις βρύσες του χωριού, γεμίζοντάς μας με αισιοδοξία για τα πλούσια υδάτινα αποθέματα που διατηρούνται ακόμη στα βουνά. Ολόγυρα το πράσινο οργιάζει με δάση μαυρόπευκων, οπωροφόρα δέντρα και εκτεταμένες καλλιέργειες φασολιών, που είναι φημισμένα για την ποιότητά τους και περιζήτητα.

Λίγο έξω από την πλατεία βρισκόμαστε σε μια υπέροχη τοποθεσία με πλατάνια, τεράστια σκλήθρα και πλούσια νερά. Εδώ, σε πείσμα της εξέλιξης, εξακολουθεί να λειτουργεί ακόμη η δριστεύλα και να πλένει με τον πατροπαράδοτο τρόπο τα βαριά ρούχα του χωριού.

Τί γνωρίζουμε όμως για το Μικρολίβαδο;

Σύμφωνα με τα συνοπτικά ιστορικά στοιχεία που με μεγάλη προθυμία μας έδωσε ο δημοσιογράφος **Ευάγγελος Νιάνιος**...

η παλαιότερη γραπτή αναφορά στο Μικρολίβαδο Γρεβενών - με το παλιό του όνομα "Λαβανίτσα" - υπάρχει στον κώδικα 421 του Μεγάλου Μετεώρου

Ο Μπάμπης Νιάνιος με ένα καλάθι γεμάτο με ευωδιαστές αγριοφράουλες, που μόλις έχουμε μαζέψει από το δάσος.

Καλαμπάκας. Στην αρχική γραφή του κώδικα (1592/93) αναφέρεται ένας αφιερωτής από τη “Λαμπανήτζα”, ενώ στις επόμενες γραφές δέκα.

Τριάντα έξι αφιερωτές αναγράφονται επίσης κάτω από το όνομα Λαβανίτζα και στον κώδικα 215 της μονής Βαρλαάμ.

Τέλος στον κώδικα της Μονής της Μεταμορφώσεως του Σωτήρος (Ζάβορδας 1604) καταχωρούνται 28 ονόματα αφιερωτών. Και στους τρεις κώδικες τα ονόματα είναι όλα Ελληνικά. Πρόκειται συνεπώς για οικισμό, για τον οποίο

Από τις ανηφορικές στροφές που οδηγούν στο Μοναχίτι το Μικρολίβαδο προσφέρει μια θέα καταπληκτική, μέσα στο καταπράσινο φυσικό του περιβάλλον.

Ένα τμήμα του οικισμού Μικρολίβαδο, με τον ομώνυμο ξενώνα στην άκρη του δάσους. (αριστερά)

βάσιμα μπορούμε να υποστηρίξουμε ότι ιδρύθηκε στις αρχές του **16ου αιώνα**.

Δύο εικόνες - του Αγίου Γεωργίου και του Ιωάννου του Προδρόμου, - φιλοτεχνημένες από Μετσοβίτη αγιογράφο, αναγράφουν ως έτος αγιογράφησης το 1790.

Σταθμό για τον οικισμό, αλλά και για την ευρύτερη περιοχή, αποτέλεσε το κίνημα του **Θεόδωρου Ζιάκα** το 1853. Η σθεναρή αντίσταση του Έλληνα οπλαρχηγού στο Σπήλαιο υποχρέωσε τους Τούρκους να δεχθούν την παρέμβαση των προξένων των Δυτικών χωρών στα Ιωάννινα. Η συμφωνία που επιτεύχθηκε προέβλεπε την αποχώρηση του Ζιάκα με όλους τους μαχητές και τον άμαχο πληθυσμό που τον ακολουθούσε και την αβλαβή καθοδό του στην ελεύθερη Ελ-

λάδα. Ένα χρόνο αργότερα οι Τούρκοι έδωσαν γενική αμνηστεία και κάποιοι επέστρεψαν στις πατρογονικές εστίες τους. Οι σημερινοί κάτοικοι του χωριού είναι απόγονοι αυτών που επέστρεψαν μετά το κίνημα του Ζιάκα και την αμνηστεία των Τούρκων. Στο βιβλίο του “Οδοιπορικά σημειώσεις” ο Ταγματάρχης Νικόλαος Θ. Σχινάς (Αθήνα 1886) αναφέρει τη Λαμπανίτσα ως “χωριόν έχον 10 οικογενείας και εκκλησίαν”.

Η μοίρα του χωριού σφραγίστηκε δραματικά κατά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο και τον Εμφύλιο που ακολούθησε. Το Μικρολίβαδο αποτέλεσε το σημείο σύμπτυξης 5.000 περίπου Γερμανών στρατιωτών, οι οποίοι διενήργησαν στη γύρω περιοχή εκκαθαριστικές επιχειρήσεις. Για ένα μικρό χωριό ο φόρος αίματος που πλήρωσε ήταν πολύ βαρύς. Οι Γερμανοί κατακτητές σκότωσαν και απαθανάκωσαν - κατά την προσφιλή τους τακτική - 27 κατοίκους του χωριού. Ανάμεσα στα θύματα - νέοι, γέροι, πατέρες και γιοι - ήταν και οι δύο πρώτοι μαθητές που το χωριό είχε στείλει στο Γυμνάσιο Γρεβενών. Το κακό ολοκληρώθηκε κατά τον Εμφύλιο με άλλους οχτώ νεκρούς.

Κατά τα άλλα, το Μικρολίβαδο ακολούθησε τη μοίρα της μεταπολεμικής ελληνικής επαρχίας: εγκατάλειψη με επακόλουθο εσωτερική και εξωτερική μετανάστευση. Οι ελάχιστοι εναπομείναντες κάτοικοί του έχουν ως μοναδική τους ασχολία την καλλιέργεια των φασιολιών, τα οποία είναι ονομαστά για την ποιότητά τους.

Επιστρέφοντας περνάμε από τον τόπο με τις αγριοφράουλες. Είμαστε τυχεροί. Μέσα σε λίγη ώρα γεμίζουμε ένα πανεράκι. Ησυχασμένη και ήρεμη μετά την καταγίδα, ετοιμάζεται η φύση να υποδεχτεί τη νύχτα. Πάνω στα βουνά κοκκινίζουν για λίγο τα τελευταία σύννεφα της δύσης και ύστερα εξαυλώνονται απαλά, μένει πίσω τους το βαθύ γαλάζιο του ουρανού, που κάθε στιγμή σκουραίνει περισσότερο. Είναι

μία ώρα απόλυτης γαλήνης και υπέροχης δροσιάς, ο καύσωνας δεν έχει θέση εδώ στο Μικρολίβαδο. Μαζευόμαστε όλοι στη βεραντούλα του ξενώνα, αντί για φως ανάβουμε κεριά, πρωταγωνιστές απόψε είναι τα άστρα του ουρανού και οι αναρίθμητες πυγολαμπίδες, που σαν μικροί αεικίνητοι φάροι αναβοσβήνουν διαρκώς μέσα στη νύχτα.

θοανθούς και ποιος ξέρει τι άλλο ακόμα).

- *Τί λέει για σήμερα το πρόγραμμα;* ρωτάει ο Μπάμπης.

- *Αναγνώριση της διαδρομής για Περιβόλι. Μας είναι απολύτως άγνωστη.*

Πίσω από την πλατεία του χωριού μια πινακίδα παραπέμπει δεξιά προς **Μοναχίτι** και αριστερά προς **Περιβόλι** με ένδειξη από-

Ένα μικρό κομμάτι της δαιδαλώδους ροής του Βενέτικου, ανάμεσα στις θεαματικές του όχθες.

Ένα τμήμα από το Φαράγγι του Βενέτικου, που με την μεγαλειώδη αγριότητά του αποτελεί αγαπημένο τόπο για τους λάτρεις του καγιάκ. (αριστερά)

ΠΡΟΣ ΠΕΡΙΒΟΛΙ ΚΑΙ ΠΥΡΟΣΤΙΑ

Μια διαγής ατμόσφαιρα μας καλημερίζει απ' τα χαράματα. Μετά τη χθεσινή βροχή το φως είναι λαμπρό και η φύση υπέροχη. Στη δροσερή βεράντα προηγείται ο καφές και αμέσως μετά το πρωινό, με τις μαρμελάδες και το μέλι, το κέικ και τις εκπληκτικές πίτες της Μάρως, τυρόπιτα και χορτόπιτα με μια απίθανη ποικιλία χόρτων (τσουκνίδες, παζιά, λάπατα, σπανάκι, λουβουδιές, γλιστριδά, βλίτα, κρεμμυδόφυλλα, κολοκυ-

τασης 17 χλμ. Αρχικά το οδόστρωμα είναι κακοσυντηρημένο αλλά οπωσδήποτε βατό και από συμβατικά αυτοκίνητα. Αργότερα ομαλοποιείται, γίνεται σταθερό και αξιόπιστο. Είναι βέβαιο, πως η μελλοντική ασφαλτόστρωσή του θα είναι πολύ σημαντική, τόσο για το Μικρολίβαδο όσο και για την γρήγορη σύνδεση δυο βασικών οδικών αξόνων στα βόρεια και στα νότια του νομού των Γρεβενών.

Καθώς ανηφορίζουμε απλώνεται πίσω μας χαμηλά η πανοραμική εικόνα του οροπεδίου του Μικρολίβαδου, ενώ μετά από λίγο στα δεξιά

μας αποκαλύπτεται σ' όλο το άγριο μεγαλείο του το χαοτικό και θεαματικότατο φαράγγι του **Βενέτικου**, εξαιρετικά δημοφιλές στους λάτρεις του Καγιάκ. Η διαδρομή είναι πολυποίκιλη και ευχάριστη, περνάει συνεχώς ανάμεσα από βελανιδιές, έλατα, σφενδάμια και μαυρόπενυκα. 7,8 χιλιόμετρα από την αναχώρησή μας συναντάμε στη θέση "Αμπέλια" την πλούσια ροή του **Ασπροπόταμου**, που κατηφορίζει από τα ψηλώματα του Περιβολιού και της Αβδέλλας και συμβάλλει στον Βενέτικο. Ο δρόμος συνεχίζει την ανηφορική του πορεία παράλληλα με τον ρού του Ασπροπόταμου και ανάμεσα σε εκκλησικά δάση μαυρόπενυκων με τους ευθυτενείς και αφεγάδιαστους κορμούς τους. Στα 14,8 χλμ από το Μικρολίβαδο συναντάμε το εργοτάξιο του Δασαρχείου και τον ασφαλτοστρωμένο πια δρόμο προς Περιβόλι και Γρεβενά, που λίγα χρόνια πριν ήταν δύσκολος χωματόδρομος. Επανερχονται όλες οι αναμνήσεις από την τόσο γνώριμή μας περιοχή, με την περίτεχνη μαρμαρόκτιστη πηγή και το πανέμορφο εκκλησάκι του **Αγίου Νικολάου**,

Η **Αγγελική** μας προσφέρει καφεδάκι στον υπαίθριο χώρο, κάτω από τη δροσιά και το άρωμα των πεύκων. Μετά από τόσα χρόνια σιωπής και εγκατάλειψης είναι μεγάλη η χαρά μας να ξανα συναντάμε ζωή σ' αυτόν τον τόπο. **(Τηλ. 24620/82020, Fax 82021)**

Παίρνουμε το δρόμο της επιστροφής προς το Μικρολίβαδο, άλλωστε η Μάρω έχει προαναγγείλει για το μεσημεριανό γεύμα κάτι ιδιαίτερο. Δεν ήταν όμως γραφτό να φανούμε συνεπείς στο ραντεβού μας με τους φίλους μας.

Καθώς βγαίνουμε από το Περιβόλι, ένας δασικός δρόμος ανηφορίζει δεξιά. Είναι ένας απ' αυτούς τους δρόμους, που τόσες φορές έχουμε προσπεράσει στο παρελθόν αλλά ουδέποτε έχουμε επιχειρήσει να γνωρίσουμε. Κόβω ταχύτητα και κοντοστέκομαι.

- *Κατάλαβα, αναρωτιέσαι πού βγάζει αυτός ο δρόμος, λέει η Άννα.*

Νεύω το κεφάλι μου καταφατικά.

- *Δυο - τρεις στροφές μόνον θέλω ν' ανεβούμε, μήπως έχει κάποια ωραία θέα από ψηλά.*

Ήδη όμως ξέρουμε και οι δύο πολύ καλά, πως

Στον δρόμο για την Βάλια Κάλντα τα περίφημα μαυρόπευκα, με πυκνό στρώμα φτέρης και μικρά έλατα στο χαμηλότερο τμήμα του δάσους.

πετρόχτιστο, άριστα αποκατεστημένο, με τους δύο χαρακτηριστικούς πλακόσκεπους τρούλους που δεσπόζουν στην κορυφή του.

Μετά από λίγο προβάλλει απέναντί μας το Περιβόλι, σκαρφωμένο στις πλαγιές του, σε υψόμετρα που κυμαίνονται από τα 1200 ως τα 1300 μέτρα. Ανηφορίζουμε τον απότομο δρόμο ως την πλατεία και τη στιγμή εκείνη η απόσταση από το Μικρολίβαδο είναι **21 χλμ.** ακριβώς και όχι 17 που ανέφερε η πινακίδα.

Στα καφενεία και στις ταβέρνες της πλατείας πολύς κόσμος απολαμβάνει τη δροσιά. Βγαίνουμε από το χωριό με κατεύθυνση βόρεια προς Αβδέλλα και μετά από μερικές εκατοντάδες μέτρα σταματάμε στο ξενοδοχείο "**Βάλια Κάλντα**". Για πολλά χρόνια το κατάλυμα αυτό έμοιαζε με φάντασμα, ασυντήρητο, εγκαταλελειμμένο και βαριά λαβωμένο από τις θεομηνίες και τα χιόνια του χειμώνα. Σήμερα έξοχα ανακαινισμένο, αποτελεί το καύχημα του Περιβολιού, με θέα πανοραμική προς το χωριό και σ' όλες τις γύρω κορυφές.

μόνον αν καταλήγει ο δρόμος σε αδιέξοδο, υπάρχει λόγος να επιστρέψουμε.

Δρόμος καλός και αξιόπιστος, δάσος πεύκων συνεχόμενο και πανέμορφο, μετά από λίγο υψίπεδα με βοσκοτόπια και θέα ανοιχτή προς Περιβόλι και, μακρύτερα ακόμα, προς Αβδέλλα. Προσπερνάμε κάποιες δευτερεύουσες διακλαδώσεις και μετά από πέντε χιλιόμετρα περίπου συναντάμε την βασική διασταύρωση, που προς τα δεξιά κατευθύνεται προς **Περιβόλι** και **Βοβούσα**, ενώ προς τ' αριστερά συνεχίζει προς **Σαλατούρα Σταυρού** και, κατά συνέπεια, στην καρδιά της Βάλια Κάλντα. Αν κι έχουν περάσει αρκετά χρόνια από την τελευταία φορά, το τοπίο μάς είναι οικείο, αναγνωρίζουμε αμέσως αυτή τη βασική διαδρομή προς Βάλια Κάλντα. Σ' αυτό το σημείο θα μπορούσαμε να επιστρέψουμε, η ομορφιά του τόπου ωστόσο μας τραβάει σαν μαγνήτης και αποφασίζουμε να συνεχίσουμε για λίγο ακόμη.

Κινούμαστε ήδη σε υψόμετρα 1600 περίπου μέτρων, η κυριαρχία του ρόμπολου, του

Πανέμορφα τοπία στα υψίπεδα, με αραιά ρόμππολα και βοσκοτόπια.

επιβλητικού αυτού δέντρου των μεγάλων υψομέτρων, αρχίζει να γίνεται καταλυτική. Σε απόσταση 13 χιλιομέτρων από τη στιγμή που εγκαταλείψαμε την ασφάλτο στο Περιβόλι, φτάνουμε στη θέση "**Σαλατούρα Σταυρού**", το κομβικό αυτό σημείο με τις πολλές διακλαδώσεις, μια από τις οποίες καταλήγει στην καρδιά της Βάλια Κάλντας, στο φημισμένο **Αγκουδόρεμα**. Μπροστά στις τόσες οδικές αρτηρίες που διακλαδίζονται μπροστά μας μένουμε για λίγο αναποφάσιστοι. Ύστερα ακολουθούμε την πιο άγνωστη, μια διαδρομή προς τ' ανατολικά. Πολύ γρήγορα αποδεικνύεται ένας δρόμος ελάχιστα χρησιμοποιημένος, με εξαιρετικά τραχύ οδόστρωμα. Έχει όμως το πλεονέκτημα ν' ανηφορίζει διαρκώς ανάμεσα από πελώρια ρόμππολα ηλικίας πολλών αιώνων, αληθινά μνημεία της φύσης. Εξ' άλλου η θέα γίνεται όλο και συναρπαστικότερη. Φτάνουμε σ' ένα σημείο, πάνω από τα 1700 μ., που στα Δ-ΒΔ δεσπόζει απέναντί μας η γυμνή, γωνιώδης κορυφή του **Αγγού**, στα βόρεια μακρυνά η **Βασιλίτσα**, λίγο δυτικότερα ο επιβλητικός όγκος του **Σμόλικα** και δυτικότερα ακόμη η

φοβερή κόψη, η τόσο χαρακτηριστική της **Γκαμήλας**.

Η μάχη μας με τον εχθρικό δρόμο κάποτε τελειώνει. 3,8 χιλιόμετρα από τη Σαλατούρα Σταυρού τερματίζουμε σ' ένα υψίπεδο σε υψόμετρο 1800 μ. Το θέαμα που αντικρούζουμε είναι απίστευτο. Η επιφάνεια του εδάφους είναι σε κάθε της σημείο κατάσπαρτη με απομεινάρια κεραινοβολημένων ρόμππολων. Κάποια απ' αυτά έχουν πλαγιάσει υποταγμένα στην αγκαλιά της μάννας γης, ενώ κάποια άλλα δεν παραδέχονται το τέλος τους, εξακολουθούν να παραμένουν όρθια ακόμη και με τις αιχμηρές απολήξεις τους να προκαλούν τον ουρανό. Ωστόσο, ανάμεσα στα θλιβερά αποκαΐδια απ' την οργή του Δία, βρήκε το κουράγιο η γη να γεννήσει τους ανθούς της. Σ' αυτό το υψόμετρο και μετά από τόσες βροχοπτώσεις η Άνοιξη μοιάζει να διαρκεί αιώνια. Αμέτρητα αγριολούλουδα γεμίζουν κάθε γωνιά του υψιπέδου και με τα ζωηρά τους χρώματα μετριάζουν τη μελαγχολία του τοπίου.

Τεράστια σύννεφα κατακτούν όλο και μεγαλύ-

Τεράστια ρόμπολα, αληθινά μνημεία της φύσης, πάνω από τη Σαλατούρα Σταυρού.

τερο τμήμα του απογευματινού ουρανού, ένα ψυχρό δυτικό αεράκι ρίχνει τη θερμοκρασία στους 23 βαθμούς, δεν νοσταλγούμε καθόλου το καμίνι της Θεσσαλονίκης. Αντί όμως να απολαύσουμε τις ιδανικές αυτές συνθήκες ως το τελευταίο φως της μέρας, μας προσβάλλει και πάλι ο ιός της περιπέτειας. Στα ανατολικά του οροπεδίου διακρίνεται ένας δρόμος και κάποιος άλλος προς τα βόρεια. Επιλέγουμε τον πρώτο, προσδοκώντας να επιστρέψουμε μ' αυτόν στο Μικρολίβαδο. Είναι μια πορεία προς το άγνωστο, σ' έναν δρόμο κατηφορικό, δύστροπο, κατάσπαρτο με πέτρες αιχμηρές και επικίνδυνες, που κάθε στιγμή μπορούν να μας στοιχίσουν ένα σκασιμένο λάστιχο. Ένα πεσμένο πεύκο καταμεσής του δρόμου ανακόπτει την πορεία μας. Με μεγάλη δυσκολία το παραμερίζω, τόσο όσο για να περάσει το αυτοκίνητο. 6 χιλιόμετρα πιο κάτω μας υποδέχεται ένας απέραντος λασιότοπος με βαθιά αυλάκια από τροχούς μεγάλων οχημάτων. Δεν το επιχειρούμε, δεν θέλουμε να προκαλέσουμε τη μοίρα περισσότερου. Λίγο πριν πέσει η νύχτα επιστρέφουμε στο

Μικρολίβαδο μέσα από τη σιγουριά και ασφάλεια των γνωστών μας διαδρομών. Οι φίλοι μας βέβαια έχουν ανησυχήσει με την ολοήμερη απουσία μας.

- *Μα εσείς φτάσατε στην Πυροστιά, μας λέει ο Μπάμπης, τόπο θεαματικό και δύσκολο, που πήρε την ονομασία του από τα πολλά καμμένα ρόμπολα. Αν ξεπερνούσατε τις λάσπες, θα φτάνατε σε μία ώρα στο χωριό. Την επόμενη φορά θα έρθω μαζί σας.*

Θα ήταν ψέμα αν έλεγα, ότι δεν πεινάμε.

Πρώτα μας ετοιμάζει ένα τσιπουράκι ο Βασίλης, έτσι για να ξεκουραστούμε από το δρόμο. Το συνοδεύει με φασόλια Μικρολίβαδου, λουκάνικο Γρεβενών, τηγανιτά κολοκυθάκια και μελιτζάνες από τον κήπο. Κι ενώ πιστεύουμε πως έχουμε τελειώσει, εμφανίζεται η κυρία Μάρω με μια τεράστια πιατέλα, που περιέχει αρνάκι στη γάστρα με πατάτες.

Αργά το βράδυ στο μπαλκόνι μας, ανάμεσα στις πυγολαμπίδες και τ' αστέρια, σκεφτόμαστε με την Άννα, πως το Μικρολίβαδο δεν είναι ο ιδανικός τόπος για κάποιον που θέλει να διατηρήσει τη σιλουέτα του.

Οροπέδιο Πυροστίας, υψόμετρο 1800 μ. Τοπίο μελαγχολικό αλλά σπάνιας ομορφιάς. Το κεραυνοβολημένο ρόμπλο στο οροπέδιο της Πυροστίας υπομένει με καρτερία τη μοναξιά του, ως τη στιγμή της τελικής πτώσης του στη γη. (δεξιά)

ΣΤΟ ΒΡΑΧΟ ΤΗΣ "ΤΡΥΠΗΜΕΝΗΣ" ΚΑΙ ΣΤΑ ΝΕΡΑ ΤΟΥ ΑΣΠΡΟΠΟΤΑΜΟΥ

Ο πρώτος άνθρωπος που συναντάω κάθε πρωί είν' ο Βασίλης. Μαζί στη δροσιά της βεράντας μας, πίνουμε το πιο επιθυμητό καφεδάκι της ημέρας. Κατά σύμπτωση, με το Βασίλη πάλι ανταλλάσσουμε τα τελευταία μας κουρασμένα λόγια, όταν έχουν όλοι αποσυρθεί. Είναι σαν μια σιωπηρή συμφωνία ανάμεσά μας που τηρείται απαρέγκλιτα : καφεδάκι για ν' ανοίξουν τα μάτια τα χαράματα και λίγο τσιπουράκι αργά τη νύχτα για να κλείσουν. Ο Μπάμπης, ως παλιός στρατιωτικός, είναι πιο πειθαρχημένος από μας, αποσύρεται νωρίτερα. Κάθε πρωί όμως είναι ζωηρός και ευδιάθετος, έτοιμος πάντα για ένα δυναμικό ξεκίνημα της μέρας. Μιας μέρας όμως που ξεκινάει με πυκνή ομίχλη και δροσιά που αγγίζει τα όρια της ψύχρας. Σαν να βρεθήκαμε ξαφνικά σε άλλη εποχή. Δεν ήταν τυχαία άλλωστε η χρήση

της κουβέρτας την προηγούμενη βραδιά. Ωστόσο, μετά από λίγη ώρα η ομίχλη διαλύεται, ο ήλιος ξαναλάμπει.

- Έμβλημα πασίγνωστο της περιοχής μας είναι η "Τρυπημένη", λέει ο Μπάμπης, ένας πελώριος βράχος σε μια βουνοκορφή, που στο κέντρο του είναι τρυπημένος, σαν από χέρι κάποιου γιγάντιου όντος της Μυθολογίας. Με βάδισμα λίγης ώρας σε θαυμάσιο περιβάλλον θα βρεθούμε στους πρόποδες του βουνού, απέναντι από τη χαρακτηριστική τρύπα του βράχου.

Μπαίνουμε αρχικά στο αυτοκίνητο και παίρνουμε κατεύθυνση για Κρασιά. Σε απόσταση 1,6 χλμ από τον Ξενώνα εγκαταλείπουμε την ασφάλτο και στρίβουμε σε δασικό δρόμο δεξιά. Στα 2,9 χλμ συναντάμε μια διασταύρωση και εξακολουθούμε δεξιά. Ολόγυρά μας κυριαρχεί ένα υπέροχο δάσος μαυρόπευκων με πολλά σφενδάμια ανάμεσά τους. Τα φυλλώματα γυαλίζουν στην πρωινή υγρασία, η ψύχρα στα σκιερά σημεία, παρά το ψήλωμα του ήλιου, συνεχίζει να είναι διαπεραστική. Το

Κάποιοι από τους υπέροχους κορμούς των μαυρόπευκων είναι καταδικασμένοι να εγκαταλείψουν το φυσικό τους περιβάλλον και να θυσιαστούν για χάρη του ανθρώπου.

χώμα στο δρόμο είναι μαλακό και λασπωμένο, βαθιά χαρακωμένο από τις ρόδες των μεγάλων φορητών που μεταφέρουν τους κορμούς των δέντρων. Την περίοδο αυτή οι υλοτομήσεις είναι σε εξέλιξη. Δεκάδες κορμοί μαυρόπευκων βρίσκονται άτακτα ριγμένοι στα πλαϊνά του δρόμου και δημιουργούν ανάμεσα τους ένα πέραςμα, που όσο πάει και στενεύει. Μετά από μερικές εκατοντάδες μέτρα το πέραςμα αυτό παύει να υπάρχει, βρισκόμαστε σε αδιέξοδο, μπροστά σε τεράστιους κορμούς, κάθετα ριγμένους μες το δρόμο. Ήδη από ψηλά ακούγεται ο χαρακτηριστικός ήχος του αλυσοπρίονου, αυτή η τόσο παράταιρη παρέμβαση του ανθρώπου στην ηχητική αρμονία της φύσης. Σαν να εξαφανίζεται για λίγο η ομορφιά του δάσους, η μαγεία του φυσικού περιβάλλοντος.

Αφήνουμε το αυτοκίνητο και συνεχίζουμε με τα πόδια. Το δάσος σταδιακά ξαναβρίσκει τον γαλήνιο χαρακτήρα του. Περνάμε δίπλα από πρηνή με αγριοφράουλες. Σκύβουμε και μαζεύουμε αυτούς τους αγνούς και ολόδρο-

σους καρπούς της φύσης και τα στόματά μας γεμίζουν με ευωδιά. Πυκνές φτέρες καλύπτουν το έδαφος, πού και πού ξεπροβάλλουν ντελικάτες ορχιδέες με τα πανέμορφα ανθάκια τους. Έλατα, κισσοί, βελανιδιές και φράξι αναμειγνύονται διαρκώς με τα σφενδάμια και τα περήφανα μαυρόπευκα. Είν' ένας τόπος απίστευτης ομορφιάς, μια διαδρομή κάτω από πλούσια σκιά, που είναι αληθινή απόλαυση. Λίγο πιο πάνω χαϊδεύει τ' αυτιά μας ένας ήχος φυσικός, αυθεντικός, απόλυτα ταιριαστός στο περιβάλλον του βουνού. Είναι τα γάργαρα νερά από το **Ρέμα της Τρυπημένης**, που οι ντόπιοι ονομάζουν "**Ποταμούλι**". Είν' ένα ρέμα ασίγαστο σ' όλη τη διάρκεια του χρόνου, που μαζί με τόσα άλλα καταλήγει στην κοίτη του μεγάλου υδάτινου αφέντη της περιοχής, του ποταμού Βενέτικου.

Ένα ζωντανό του παρακλάδι, με πλούσια ροή, κόβει το δρόμο μας μερικές εκατοντάδες μέτρα παραπάνω. Βγάζουμε κάλτσες και παπούτσια και διασχίζουμε με ευκολία το ψυχρότατο νερό.

- Στο σημείο αυτό, πριν από την τελική, μικρή ανηφόρα, επιβάλλεται μια στάση, λέει ο Μπάμπης και κανείς δεν έχει αντίρρηση.

Πυκνές ιτιές ορθώνονται με χάρη δίπλα στο νερό, δεν λείπουν οι οξυές καθώς και το σπάνιο δέντρο ίταμος, με τις τόσες ιδιαιτερότητες αλλά και τους θρύλους που το συνοδεύουν από την Ελληνική αρχαιότητα. Με μια ανηφορική αλλά ήρεμη πορεία φτάνουμε σε οχτώ σχεδόν λεπτά σ' ένα σημείο της διαδρομής και σταματάμε σε υψόμετρο 1000 μέτρων. Στρέφουμε το βλέμμα μας στ' ανατολικά και μερικές εκατοντάδες μέτρα ψηλότερα διαγράφεται με φόντο τον θολό πρωινό ουρανό ο περίφημος βράχος της Τρυπημένης. Η τεράστια τρύπα στο κέντρο του βράχου, το παράξενο αυτό γεωλογικό φαινόμενο, προβάλλει απέναντί μας με τη μεγαλύτερη ρεαλιστικότητα από οποιοδήποτε άλλο σημείο παρατήρησης.

Με χαλαρούς ρυθμούς απολαμβάνουμε και πάλι την εξάισια διαδρομή της επιστροφής και σε μισή περίπου ώρα αισθανόμαστε να πλανιέται στην ατμόσφαιρα η τόσο χαρακτηρι-

στική και ωραία μυρωδιά των κομμένων πεύκων. Να όμως που μια άλλη μυρωδιά, από ανθρώπινη δραστηριότητα αυτή, παίρνει τη σκυτάλη από τις ευωδιές της φύσης. Είναι το προκλητικό για την ύσφρηση άρωμα της φρεσκοψημένης πρασόπιτας, που μόλις έχει βγει από το φούρνο της κυρίας Μάρως. Πώς να περιγράψεις τη γεύση αυτής της πίτας και το θαυμάσιο τραγανό φύλλο, που με τόση τέχνη ανοίγει η φύλη μας! Για τους λάτρεις της αυθεντικής χωριάτικης πίτας είναι μια εμπειρία αξεπέραστη.

Μετά από ένα τέτοιο γεύμα και μετά από τις τσιπουρολιχουδιές που έχει ετοιμάσει ο Βασίλης, θα άρμοζε μια μεταμεσημβρινή ανάπαυση χωρίς περιορισμούς. Για πρώτη φορά το συνειδητοποιώ, καθώς ο φίλος μου με ρωτάει, όσο πιο διακριτικά μπορεί, αν ισχύει η κοινή μας απόφαση για απογευματινό ψάρεμα στα νερά του ποταμού. Την ώρα του πρωινού καφέ που πάρθηκε η απόφαση όλα έμοιαζαν ειδυλικά και γραφικά, μετά τη μεσημεριανή ευωχία όμως και τον ήλιο στα μεσούρανα, η

Μέσα στην αχλύ του πρωινού προβάλλει η "Τρυπημένη", με την εντυπωσιακή τρύπα στον πελώριο βράχο της.

πορεία μες το ρέμα δεν δείχνει ιδιαίτερα ελκυστική προοπτική.

Την "ανάγκη φιλοτιμίας ποιούμενος" εμμένω στα υπεσχημένα κι έτσι, μια ώρα μόλις μετά την ευτυχία του γεύματος, πίνουμε έναν βιαστικό καφέ και προσπαθούμε να οπλιστούμε με την ψυχική δύναμη που μας είναι απαραίτητη. Με το συμβατικό αυτοκίνητο του Βασίλη φτάνουμε στη γέφυρα του Ασπροπόταμου στη

Στο μεταξύ ο Βασίλης χειρίζεται τον βαρύ πεζόβολο με μεγάλη δεξιοτεχνία, κάποιες φορές ακροβατώντας πάνω στις πέτρες επικίνδυνα.

Δυστυχώς το αποτέλεσμα δεν είναι ανάλογο των προσπαθειών του. Η διαρκής κίνηση πλάι στη ζεστή και υγρή κοίτη του ποταμού μας προκαλεί ακατάσχετη εφίδρωση, το ψάρεμα με τον πεζόβολο δεν είναι στατικό, είναι ένας συνεχής αγώνας, ένα κυνήγι των ψαριών. Πού

και πού ασπρίζει στο διχτάκι κάποια μπριάννα, καμιά όμως πέστροφα δεν μας κάνει την τιμή. Μετά από δύο περίπου ώρες κι αφού έχουμε διατρέξει τουλάχιστον 600 μέτρα στην - όχι πάντα εύκολη - κοίτη του Ασπροπόταμου, επιστρέφουμε στο αυτοκίνητο με καμιά δεκαριά μπριάννες μόνον στο σακούλι μας. Κάποιες απ' αυτές, που είναι ακόμα στο διχτάκι, τις φωτογραφίζω

Με άφθαστη επιδεξιότητα ρίχνει ο Βασίλης τον πεζόβολο στα νερά του Ασπροπόταμου. Η νεογέννητη Αθηνά Μπασγιουράκη, σε ηλικία μόλις 40 ημερών, επιχειρεί την παρθενική της περιήγηση μαζί με την πανευτυχή μητέρα της (Αννα Καλαϊτζή) στο ρέμα της Τρυπημένης.

θέση "Αμπέλια" και λίγο παρακάτω σταματάμε. Από ένα προσιτό σημείο κατεβαίνουμε την απότομη πλαγιά και φτάνουμε πλάι στην κοίτη του Ασπροπόταμου. Το ποτάμι, μετά τις συνολικές βροχοπτώσεις της χρονιάς, εξακολουθεί να έχει πλούσια ροή. Το νερό του κυλάει ολοζώντανο, άλλοτε ορμητικό ανάμεσα στις πέτρες και άλλοτε πιο ήρεμο, σχηματίζοντας αλλεπάλληλες λιμνούλες. Οι όχθες ολόγυρα είναι κατ'άφυτες, το φυσικό περιβάλλον είναι υπέροχο. Δεν είναι τυχαίο που ο Ασπροπόταμος, και μετά από λίγο το φαράγγι του Βενέτικου, είναι τόσο δημοφιλείς τόποι για τους λάτρεις του καγιάκ.

για ανάμνηση.

- *Τώρα πέρασαν στην αθανασία, λέω στον Βασίλη.*

- *Και το βράδυ θα περάσουν στο τηγάνι, συμπληρώνει ο φίλος μου.*

Μια πηγούλα αθέατη δίπλα στο δρόμο, με κρυστάλλινο νερό, μας ξεδιψάει για λίγο πριν από την επιστροφή μας. Το ίδιο βράδυ, με τις μπριάννες έξοχα τηγανισμένες από την κυρία Μάρω και με όλα τα καθιερωμένα συμπληρώματα του Βασίλη, απολαμβάνουμε ως αργά ένα από τα ωραιότερα τσιπουράκια μας στο Μικρολίβαδο.

Η ΓΙΟΡΤΗ ΤΟΥ ΦΑΣΟΛΙΟΥ ΚΑΙ Η ΔΙΑΔΡΟΜΗ ΠΡΟΣ ΠΥΡΟΣΤΙΑ

Ο χρόνος κυλάει γοργά στο Μικρολίβαδο, οι υποχρεώσεις μας στην άλλη άκρη της Ελλάδας, στη Μεθώνη, μας καλούν χωρίς να έχουμε ολοκληρώσει την αποστολή μας. Υποσχόμαστε να επιστρέψουμε. Άλλωστε θέλουμε οπωσδήποτε να παρευρεθούμε στις 9 Αυγούστου στη **"Γιορτή του Φασολιού"**, που έχει ήδη θεσμοθετηθεί στο Μικρολίβαδο από την προηγούμενη χρονιά, κάθε δεύτερη Κυριακή του Αυγούστου.

Νωρίς το απόγευμα της 8ης Αυγούστου ξαναπαίρνουμε τη γνωστή μας διαδρομή για Γρεβενά και με το τελευταίο φως της μέρας περνάμε την Κρασιά και στρίβουμε για Μικρολίβαδο. Είναι μια ωραία βραδιά χωρίς την τρομερή καταιγίδα της προηγούμενης φοράς. Οι εργασίες στο δρόμο επίσης έχουν προχωρήσει αισθητά και είναι βέβαιο πως εφέτος θα έχει ολοκληρωθεί η χαλιζόστρωση.

Με μεγάλη χαρά ξαναβρίσκουμε τους φίλους μας και, όπως είναι αναμενόμενο, η κυρία Μάρω μας υποδέχεται με μια από τις περιφημες

Ο ξυλόφουρνος ετοιμάζεται για να υποδεχθεί τους "γίγαντες".

Γιορτή Φασολιού. Το κρεμμυδάκι είναι απαραίτητο.

Γιορτή Φασολιού στο Μικρολίβαδο. Οι γίγαντες έχουν βράσει στα καζάνια, σε λίγο η διαδικασία θα συνεχιστεί στον ξυλόφουρνο. (αριστερά)

πια πίτες της.

Ασυνήθιστη κίνηση επικρατεί απόψε στην πλατεία του χωριού, που είναι περισσότερο φωταγωγημένη από κάθε άλλη φορά. Τα μέλη του **Πολιτιστικού Συλλόγου Μικρολίβαδου** πρωτοστατούν στις τελευταίες ετοιμασίες για να υποδεχθούν τους πολυπληθείς αυριανούς επισκέπτες τους.

Τα χαράματα της 9ης Αυγούστου δεν βρίσκουν κανέναν αγρόσχολο στο Μικρολίβαδο. Δίπλα στην πλατεία έχουν ήδη ανάψει οι φωτιές. Μεγάλα καζάνια έχουν τοποθετηθεί πάνω στις πυροστιές γεμάτα με τους περίφημους γίγαντες, που μετά το πρώτο βράσιμο θα στρωθούν σε λαμαρίνες για να μπουν στον ξυλόφουρνο. Άλλοι πάλι ετοιμάζουν τα κρέατα που θα συνοδεύσουν τα φασόλια. Είναι από κάθε άποψη πολύ ευχάριστο να παρακολουθούμε όλη αυτή τη διαδικασία, τις έμπειρες και συντονισμένες κινήσεις των ανδρών και γυναικών του Μικρολίβαδου. Είναι μια γοητευτική αναβίωση του παρελθόντος, τότε που τα γλέντια και τα πανηγύρια αποτελούσαν τον μοναδικό τρόπο διασκέδασης της Ελληνικής υπαίθρου και έναν από τους ελάχιστους

Πανύψηλα μαυρόπευκα και ρόμππολα αδελφωμένα στο δρόμο για την Πυροστιά.

Ο Μπάμπης Νιάνιος, γνήσιος πεζοπόρος και φυσιολάτρης στο οροπέδιο του Καραστέργιου. (αριστερά)

τρόπους να γνωριστούνε, στη διάρκεια του χορού, οι νέοι μεταξύ τους.

Η μέρα ωστόσο προχωράει, ο Μπάμπης έχει εκπονήσει ένα φιλόδοξο πλάνο περιήγησης, που προβλέπεται να μας δώσει μια ολοκληρωμένη εικόνα της ευρύτερης περιοχής της "Πυροστιάς".

Με αφετηρία την πλατεία του χωριού μηδενίζουμε το οδόμετρο και ξεκινάμε τη γνωστή μας διαδρομή για Περιβόλι. Στα 3 χλμ ακριβώς εγκαταλείπουμε αυτό το κεντρικό δίκτυο και ανηφορίζουμε αριστερά. Ήδη το τοπίο αποκτά όλα τα συναρπαστικά χαρακτηριστικά της Γρεβενιώτικης υπαίθρου με τα περίφημα μαυρόπευκα πανταχού παρόντα.

Στα 5,1 χλμ φτάνουμε στην τοποθεσία "**Γκορτσιά**", που στον χάρτη έχει την ονομασία "**Αχλαδιά**".

Αφήνουμε το αυτοκίνητο, παίρνουμε προς τα δεξιά έναν δευτερεύοντα δρόμο και μετά από 100 περίπου μέτρα σταματάμε. Κάτω χαμηλά προς τα ΒΔ αποκαλύπτεται η "**Μούρα**", η εκπληκτική χαράδρα του Ασπροπόταμου που

κατηφορίζει από Περιβόλι και Αβδέλλα. Στη βάση αυτής της χαράδρας κυλάει με συνεχή ροή το Ρέμα της Μούρας, που μετά από λίγο συναντάει τον Ασπροπόταμο. Μακριά στα ΒΔ διαγράφεται η κορυφή της Βασιλίτσας, ενώ πολύ πιο κοντά στην ίδια ευθεία, απειρίζεται στην κορυφή ενός λόφου ο Προφήτης Ηλίας της Αβδέλλας.

- Εκτός από το υπερθέαμα του τοπίου, αγαπώ το σημείο αυτό και για έναν άλλο λόγο, πολύ σημαντικότερο, ακούμε να μας λέει ο Μπάμπης. Στο Ρέμα της Μούρας, που από δω είναι αθέατο, γεννήθηκε κάτω από ένα έλατο η Μάρω, η γυναίκα μου.

Με ακόμη ωραιότερη διάθεση μετά απ' αυτή την "εκ βαθέων" αποκάλυψη, επιστρέφουμε στο αυτοκίνητο και συνεχίζουμε τη διαδρομή μας. Στα 7 περίπου χιλιόμετρα οι κλίσεις του εδάφους ομαλοποιούνται, μετά από μερικές εκατοντάδες μέτρα εκτείνεται μπροστά μας ένα εκπληκτικό οροπέδιο, σε υψόμετρο 1250 μ.

*- Αυτό είναι το περίφημο "**Υψίπεδο του Καραστέργιου**", μας εξηγεί ο Μπάμπης. Κατά τον Β'*

Εκατοντάδες πρόβατα προσπαθούν να προφυλαχθούν στη σκιά των δέντρων, στον "στάλο", από τις ακτίνες του μεσημεριάτικου ήλιου.

Παγκόσμιο Πόλεμο υπήρξε έδρα τάγματος Νεο-ζηλανδών και πεδίο ρήξης εφοδίων. Αν δεν έχετε αντίρρηση, αξίζει για λίγο να το επισκεφτούμε.

Αφήνουμε το αυτοκίνητο και αμέσως τα πόδια μας βυθίζονται σ' ένα απαλό και παχύ στρώμα χλόης, που, εξαιτίας των πολλών βροχών, εξακολουθεί να διατηρείται καταπράσινο. Είναι πραγματικά απίθανο να συναντάει κανείς τον μήνα Αύγουστο τόσο ζωντανό και πλούσιο χορτάρι. Ακόμη όμως πιο απίθανο αυτή την εποχή είναι να βρίσκειι μανιτάρια. Τα διακρίνουμε σ' ένα ξέφωτο και είναι τα περισσότερα σε άριστη κατάσταση. Ανήκουν στην οικογένεια των **Αγαρικών**, γνωστότερα στα Γρεβενά με την ονομασία "**προβεία**".

Κόβουμε τα τέσσερα καλύτερα και συνεχίζουμε. Λίγο πιο κάτω νέα ευρήματα μας αποκαλύπτει το οροπέδιο. Είναι τα άφθονα ίχνη από πατημασιές αρκούδας, τόσο στο μαλακό κοκκινόχωμα, όσο και στην επιφάνεια της χλόης, που έχει κυριολεκτικά σαρωθεί από

τον όγκο και το βάρος του μεγάλου θηλαστικού. Μερικές δεκάδες μέτρα παρακάτω δίνεται η εξήγησή γι' αυτήν την προτίμηση της αρκούδας στο υψίπεδο του Καραστέργιου. Είναι μια πηγή με εκπληκτική ροή κρυστάλλινου νερού. Πίνουμε αχόρταγα και γεμίζουμε τα παγούρια μας, κανένα ζωντανό ον δεν μπορεί ν' αντισταθεί σ' αυτό το υπέροχο νερό.

Μετά απ' αυτή τη δροσερή ανάπαυλα συνεχίζουμε τη διαδρομή μας ήδη όμως το οδόστρωμα γίνεται απαγορευτικό για συμβατικά αυτοκίνητα.

Στα 8,1 χλμ βρισκόμαστε μπροστά σε μια βασική διασταύρωση. Αριστερά ο δρόμος ανηφορίζει δύσβατος για Πυροστιά, ενώ δεξιά συνεχίζει προς την περιοχή "**Οξυές**" ("**Ανταρσία**" στην τοπική ορολογία) και μετά από δαιδαλώδη διαδρομή καταλήγει στο Περβόλι. Εμείς συνεχίζουμε αριστερά τον δασικό δρόμο που - εσφαλμένα κατά τον χάρτη - φαίνεται να τερματίζει μερικά χιλιόμετρα πιο πάνω, ενώ

στην πραγματικότητα συνεχίζεται. Συναντάμε ένα ανηφορικό κομμάτι, φριχτά παραμορφωμένο από την τελευταία νεροποντή, καταφέρνουμε όμως και το περνάμε.

Στα 9,8 χλμ βρισκόμαστε μπροστά μας νέα διασταύρωση, εμείς όμως εξακολουθούμε αριστερά. Κινούμαστε ήδη στις ΒΔ παρυφές της χαράδρας κάτω από την κορυφή του "Γκουκομίστου", με κατεύθυνση προς "Μπάλνες". Η θέα είναι μεγαλόπρεπη, σε υψόμετρο 1400 μ. εμφανίζονται τα πρώτα ρόμπολα και οι οξυές. Λίγο πιο πάνω συναντούμε ένα μικρό όμορφο οροπέδιο με δροσερή πηγή και ορθώνονται μπροστά μας επιβλητικά σε όγκο και ύψος ρόμπολα και μαυρόπευκα, αληθινά μνημεία της φύσης.

- Κάτι μου θυμίζει αυτό το τοπίο, λέει ξαφνικά η Άννα.

Η φωτογραφική της μνήμη λειτουργεί θαυμάσια, έχουμε πράγματι φτάσει σ' εκείνο το σημείο, που αναγκαστήκαμε λόγω λάσπης τον Ιούνιο να διακόψουμε την κάθοδό μας από την Πυροσιτιά. Η διαδρομή είναι πια γνωστή, πιο πάνω συναντάμε και πάλι το δύστροπο πεύκο,

που εξακολουθεί να παραμένει αμετακίνητο καταμεσής του δρόμου. Για άλλη μια φορά το μετακινούμε και μετά από λίγο, 17,8 χλμ ακριβώς από την πλατεία του Μικρολίβαδου, βρισκόμαστε μπροστά στα κεραινοβολημένα ρόμπολα της Πυροσιτίας.

- Τώρα έχετε πλήρη άποψη από τη μία διαδρομή προς Πυροσιτιά, λέει ο Μπάμπης. Προτείνω να ολοκληρώσουμε κατηφορίζοντας από τον άλλο δρόμο, αριστερά του οροπεδίου.

Από το κέντρο του οροπεδίου μηδενίζουμε και πάλι το οδόμετρο και παίρνουμε κατεύθυνση ΒΑ. Η θέα είναι και πάλι υπέροχη προς Περιβόλι, Αβδέλλα και κορυφές της Βασιλίτσας. 4 χλμ πιο κάτω βρισκόμαστε μπροστά σ' ένα θέαμα εκπληκτικό. Ένα ολόκληρο κοπάδι πρόβατα, σαν μια τεράστια συμπαγής μάζα, έχει βρει καταφύγιο από τη ζέστη του μεσημεριού στον "στάλο", το σκιερό μέρος κάτω από τα δέντρα. Τα υπολογίζουμε γύρω στα 300, έρχεται όμως ο βοσκός, ο **Ιωάννης Σαΐτης** του Αποστόλου από το Περιβόλι, που μας λέει πως είναι 800!

Στα 6,9 χλμ συναντάμε μια βασική διασταύ-

Αυτά τα υπέροχα μαυρόπευκα, πανταχού παρόντα σ' όλη τη φύση των Γρεβενών.

ρωση, που αριστερά οδηγεί προς Περιβόλι. Εμείς συνεχίζουμε προς τα δεξιά (ανατολικά). Ο δρόμος είναι καλός, η συναρπαστικότερη διαδρομή παρακολουθεί όλα τα θεαματικά στριφογυρίσματα της χαράδρας που αναπτύσσεται ανάμεσα στις τοποθεσίες "Ντραμάλα" και "Μούρα". Στα 11,3 χλμ διασχίζουμε με ευκολία το Ρέμα της Μούρας, ενώ στα 15,1 χλμ φτάνουμε στη διασπαύρωση που είχαμε συναντήσει κατά την άνοδό μας στην Πυροστιά, 8,1 χλμ από την πλατεία του Μικρολίβαδου.

Από την ήδη γνωστή μας διαδρομή επιστρέφουμε στο ορμητήριο μας αργά το απόγευμα, έχοντας ολοκληρώσει μια καταπληκτική κυκλική διαδρομή προς Πυροστιά, με 17,8 χλμ στην άνοδο, 24,2 στην κάθοδο και 42 χιλιόμετρα στο σύνολο.

Το Μικρολίβαδο δίνει κιόλας την εικόνα πολυσύχναστου αστικού κέντρου. Εκατοντάδες επισκέπτες και αναρίθμητα αυτοκίνητα κατακλύζουν το χωριό και συγκεντρώνονται στην κεντρική πλατεία του Αϊ - Γιώργη. Το κρασί ρέει άφθονο, οι γίγαντες φούνου και το κρέας

είναι υπέροχα. Σε λίγο ακούγονται οι πρώτοι ήχοι από την παραδοσιακή δημοτική ορχήστρα και το γλέντι αρχίζει με τους χορούς των γερόντων του χωριού. Μετά από λίγο είναι καθολική η συμμετοχή. Στις 4 τα ξημερώματα παύουν και οι τελευταίες νότες των οργάνων, σιγά-σιγά η πλατεία βυθίζεται στη σιωπή, μια ακόμα Γιορτή του Φασολιού αποτελεί παρελθόν για το Μικρολίβαδο.

ΔΙΑΔΡΟΜΕΣ ΠΡΟΣ ΒΑΛΙΑ ΚΑΛΝΤΑ

Τις επόμενες μέρες, πάντα με οδηγό μας τον Μπάμπη και τις πολύτιμες πληροφορίες του, έχουμε την εξαιρετική τύχη να γνωρίσουμε όλες τις δυνατές διαδρομές από τις περιοχές του Μικρολίβαδου και της Κρανιας, προς τα απερίγραπτης ομορφιάς τοπία της Βάλια Κάλντας. Θα ήταν ουτοπικό και ίσως πολύ κουραστικό να προσπαθήσω να περιγράψω με κάθε δυνατή λεπτομέρεια τις αναρίθμητες διασταυρώσεις, τις χιλιομετρικές αποστάσεις και γενικά το δαιδαλώδες οδικό

Πανέμορφος πολυεπίπεδος καταρράκτης στο ρέμα της Στράνιας, ύψους 18 περίπου μέτρων. Την χειμερινή και ανοιξιάτικη περίοδο πρέπει η ροή του να είναι εντυπωσιακή. (δεξιά)

9 Αυγούστου 2003, Γιορτή Φασολιού στο Μικρολίβαδο. Τα αιθαλή γηρατεία ανοίγουν το χορό.

Ο Μπάμπης Νιάνιος κρατώντας μια φρεσκότατη *Macrolepiota procera* (ζαρκαδίσιο) εν μέσω Αυγούστου.

Στον δρόμο για την Βάλια Κάλντα, ξεδίπασμα με το παγωμένο νερό της περιφέρειας βρύσης που ρέει ασταμάτητα από τον κορμό της οξυάς. (δεξιά)

δασικό δίκτυο, κύριο και δευτερεύον, που οδηγεί στη Βάλια Κάλντα. Όλη αυτή η περιπλάνηση μας πήρε αρκετές μέρες και πάμπολλα χιλιόμετρα από νωρίς το πρωί ως το πέσιμο της νύχτας.

Θα θέλαμε ωστόσο να επισημάνουμε δύο κύριες οδικές αρτηρίες, που συγκεντρώνουν τα αυθεντικά χαρακτηριστικά των τοπίων των Γρεβενών, χιλιάδες μαυρόπευκα με ευθυτενείς κορμούς, πελώρια ρόμπολα στα μεγάλα υψόμετρα, ρέματα και πηγές με κρυστάλλινα νερά και παντού οργιώδη βλάστηση.

Η πρώτη βασική αρτηρία, με άριστο οδικό δίκτυο βατό σε κάθε αυτοκίνητο, ξεκινάει λίγα χιλιόμετρα πάνω από την Κρασιά στον δημόσιο δρόμο Κρασιάς - Μηλιάς - Μετσόβου. Πρώτα συναντάμε τη διασταύρωση προς την εκπληκτική τοποθεσία "**Στράνια**", με πανέμορφο ρέμα και μικρούς καταρράκτες. Στη συνέχεια του κεντρικού δρόμου βρίσκουμε στ' αριστερά την πετρόχτιστη "**Γυφτόβρυση**" με πολύ κρύο νερό, δημιούργημα της Δασικής Υπηρεσίας Γρεβενών από το 1978. 7,6 χλμ από τη

διασταύρωση της Στράνιας συναντάμε σε υψόμετρο 1450 μ., κάτω από έλατα, ρόμπολα και οξυές, ένα υπερυψωμένο χώρο δασικής αναψυχής με τραπέζι και μερικά παγκάκια. Εδώ, μέσα από κορμό δέντρου, ρέει μια από τις πιο κρύες και ωραίες πηγές, που μπορεί κάποιος να συναντήσει στο βουνό. 2,5 χιλιόμετρα πιο πάνω βρισκόμαστε στα πανέμορφα υψίπεδα της "**Σαλατούρας Παπαγιάννη**" και μετά από μερικές εκατοντάδες μέτρα συναντάμε μπροστά μας την βασική διασταύρωση, που αριστερά οδηγεί στο Αρκουδόρεμα και στην καρδιά της Βάλια Κάλντας, ευθεία προς την Σαλατούρα Σταυρού και δεξιά κατηφορίζει προς Μικρολίβαδο. Κάθε μια απ' αυτές τις διαδρομές οδηγεί σε τοπία μαγευτικά, που είναι δύσκολο να περιγραφεί η ομορφιά τους. Αν πάντως κάποιος θέλει να επιστρέψει από διαφορετική διαδρομή, μπορεί να στρίψει δεξιά προς Μικρολίβαδο. Αυτή είναι η δεύτερη βασική αρτηρία που προτείνουμε, με δρόμο γενικά βατό αλλά όχι σε τόσο άριστη

Πανέμορφα αγριολούλουδα σε υψόμετρο 1700 περίπου μέτρων.

Εξωτικής ομορφιάς αγκαθωτό αγριολούλουδο, που ως αμάραντο, μπορεί να διατηρηθεί για πολύ μεγάλο διάστημα.

Ο θεαματικός "Βράχος του Μεσίρη", στην δασική διαδρομή που οδηγεί από το Μικρολίβαδο στην κεντρική αρτηρία προς Βάλια Κάλντα. (αριστερά)

κατάσταση όσο της πρώτης. Από τη διαδρομή αυτή ως τον Ξενώνα η συνολική απόσταση είναι 30 χιλιόμετρα περίπου.

Είναι αδύνατον σε περιορισμένο χρονικό διάστημα να γνωρίσει κανείς όλο το μεγαλείο της ορεινής φύσης πάνω από το Μικρολίβαδο.

Μπορεί ωστόσο, ακόμη και σε μερικές μόνον μέρες, να πάρει μια ισχυρή πρόγευση για το μοναδικό φυσικό κάλλος που πρόκειται να συναντήσει στις μελλοντικές περιπλανήσεις του.

Άλλωστε ο Ξενώνας "Μικρολίβαδο" και οι καταπληκτικοί του άνθρωποι είναι ο ιδανικότερος συνδυασμός για να γνωρίσει αρχικά κάποιος και να δεθεί αδιάσπαστα αργότερα, με την υπέροχη αυτή φυσική γωνιά των Γρεβενών.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Το επόμενο μεσημέρι της επιστροφής μας από το Μικρολίβαδο μας παίρνει στο τηλέφωνο ο Μπάμπης.

- Μόλις λίγη ώρα πριν έλαβε τέλος μια σπάνια

παράσταση, μερικά μέτρα έξω απ' τον Ξενώνα. Ξεκίνησε αρχικά με άγρια και απανωτά γανγίσματα της Ούρσας, που, παρόλες μας τις προσπάθειες ήταν αδύνατον να ηρεμήσει. Δυο λεπτά αργότερα προβάλλει από το δάσος και φτάνει ως το φράκτη μια ωραϊότατη αρκούδα, τριών περίπου ετών. Ψάχνουμε απεγνωσμένα να βρούμε φιλμ για τη φωτογραφική μας μηχανή, μα είναι αδύνατο. Φέρνω στο νου μου την Άννα, τους τηλεφακούς της και τη μεγάλη της λαχτάρα να δει αρκούδα. Μετά από αψιμαχίες πέντε λεπτών με την Ούρσα, η αρκούδα εξαφανίζεται στο δάσος. Σε λίγη ώρα νέα γανγίσματα. Περιμένουμε να ξαναδούμε την αρκούδα, τη φορά όμως αυτή εμφανίζονται πέντε μικρά αγριογούρουνα, κνηνημένα προφανώς από την αρκούδα, Ήταν κάτι πρωτόγνωρο για μας και μάλιστα μέρα-μεσημέρι.

Τελειώνει ο Μπάμπης τη διήγησή του και απομένουμε να κοιταζόμαστε. Προσπαθώ να φανταστώ τους εαυτούς μας στη βεραντούλα του Ξενώνα, με τους τηλεφακούς στο χέρι, 10 μέτρα από το φράκτη.

-Ίσως και να μην ήθελα να μου εμφανιστεί έτσι

Ένα παρακλάδι του Βενέτικου
έξω από το Μικρολίβαδο, στο
δρόμο για Μοναχίτι.

σαν γατούλα, έτοιμη για φωτογράφιση, λέει μετά από λίγο η Άννα.

Δεν της απαντάω. Ξέρω πολύ καλά τη λαχτάρα της να δει και να φωτογραφίσει αρκούδα στα βιναά μετά από τόσα χρόνια περιπλάνησης. Εξίσου καλά όμως ξέρω, πως με όποιες συνθήκες κι αν εμφανιζόταν η αρκούδα, θα ήταν η Άννα ευτυχιωμένη.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΟΥΜΕ: την οικογένεια **ΝΙΑΝΙΟΥ** για την θερμότατη φιλοξενία της και την καθοριστική της συμβολή στην ολοκλήρωση του άρθρου με στοιχεία, πληροφορίες και αμέτρητες ώρες περιπλάνησης μαζί μας. Ευχαριστούμε επίσης τον δημοσιογράφο **ΕΥΑΓΓΕΛΟ ΝΙΑΝΙΟ** για την μεγάλη του προθυμία να μας δώσει τα πολύτιμα ιστορικά στοιχεία για το Μικρολίβαδο.

ΧΡΗΣΙΜΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ

Διαμονή : Ξενώνας “ΜΙΚΡΟΛΙΒΑΔΟ”

τηλ. **24620/25688**. Λειτουργεί όλο το χρόνο, με 8 δωμάτια, εξαιρετική κουζίνα και φιλικές τιμές.

ΑΠΟΣΤΑΣΕΙΣ ΜΙΚΡΟΛΙΒΑΔΟΥ

Από Γρεβενά (μέσω Κρανιάς): 42 χλμ, (μέσω Μοναχίτι): 37χλμ

Από Θεσ/νίκη: 210 χλμ

Χάρτης προς χρήση για την περιοχή: Τορο 50, 1/50.000, ΠΙΝΔΟΣ - ΒΑΛΙΑ ΚΑΛΑΝΤΑ, εκδ. ΑΝΑΒΑΣΗ.

Τμήμα του χάρτου της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης Γρεβενών από τις εκδόσεις ΑΝΑΒΑΣΗ.